

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Факультет інженерно-технологічний
Кафедра енергетики та електротехнічних систем

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
ОК 8 Контрольно-вимірювальні прилади з основами метрології
(статус освітнього компонента – обов'язковий)

Реалізується в межах освітньої програми:

«Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»

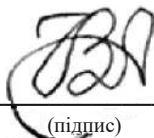
(назва)

за спеціальністю 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»

(шифр, назва)

на першому (бакалаврський) рівні вищої освіти

Розробник:

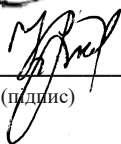
(підпис)

Івченко О.В.

(ім'я, прізвище)

к.т.н., доцент

(вчений ступінь та звання, посада)

(підпис)

Козін В. М.

(ім'я, прізвище)

к.т.н., доцент

(вчений ступінь та звання, посада)

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри <u>енергетики та</u> <u>електротехнічних</u> <u>систем</u> (назва кафедри)	протокол №13 від 03.06.2024 р.	
	Завідувач кафедри (підпис)	<u>Чепіжний А.В.</u> (прізвище, ініціали)

Погоджено:

Гарант освітньої програми

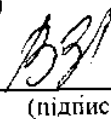

(підпис)

Чепіжний А.В.

(ПІБ)

Декан факультету, де реалізується освітня програма

(підпис)

Зубко В.М.

(ПІБ)

Рецензія на робочу програму (додається) надана:

Барсукова Г.В.

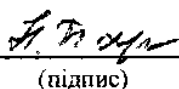
(ПІБ)

Савойський О.Ю.

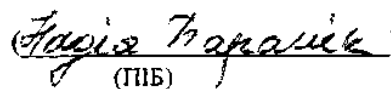
(ПІБ)

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

(підпис)

(ПІБ)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 17.06. 2024 р.

Інформація про перегляд робочої програми (силабусу):

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1	Назва ОК	Контрольно-вимірювальні прилади з основами метрології			
2	Факультет/кафедра	Інженерно-технологічний/ Енергетика та електротехнічні системи			
3	Статус ОК	Обов'язковий			
4	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для (заповнюється для обов'язкових ОК)	ОПП «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» / 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти			
5	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркових ОК)				
6	Рівень НРК	6 рівень			
7	Семестр та тривалість вивчення	1 курс, 1 семестр, 1–15 тижнів, ДФН			
8	Кількість кредитів ЄКТС	5,0			
9	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота (заняття)			Самостійна робота
		Лекційні	Практичні / семінарські	Лабораторні	
	150 год., іспит	30	–	44	76
	Всього годин: 150	30	–	44	76
10	Мова навчання	українська			
11	Викладач/Координатор освітнього компонента	Івченко Олександр Володимирович, к.т.н., доцент кафедри проектування технічних систем / Козін Віктор Миколайович, к.т.н., доцент кафедри енергетики та електротехнічних систем			
	Контактна інформація	аудиторія 419 м інженерно-технологічного факультету, кафедра проектування технічних систем тел. +38(050)900-66-14 аудиторія 207 м інженерно-технологічний факультет, кафедра енергетики та електротехнічних систем тел. +38(096)435-71-48			
12	Загальний опис освітнього компонента	Основні задачі дисципліни впливають з її ролі в системі безперервної підготовки здобувачів з енергетики, відповідно до вимог професійної підготовки дисципліна розглядає основні відомості з прикладної метрології, методи та засоби вимірів електричних та неелектричних величин, які в подальшому розвиваються і поглиблюються в спеціальних дисциплінах.			
13	Мета освітнього компонента	Формування знань та вмінь фахівців з енергетики, необхідних для кваліфікованого метрологічного обслуговування агропромислового виробництва.			
14	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Освітній компонент базується на дисциплінах ОК 1 «Фізика», ОК 6 «Вища математика» згідно освітньо-професійної програми. Освітній компонент є основою для ОК 9 «Електротехнічні матеріали», ОК 13 «Монтаж електрообладнання та систем керування», ОК 16 «Теоретичні основи автоматики» та ін.			

15	Політика академічної доброчесності	Система вимог, які ставляться перед здобувачем вищої освіти під час вивчення освітнього компоненту: • проходження здобувачами етапів оцінювання у встановлені терміни; • виконання і захист письмових та лабораторно-практичних робіт у встановлені терміни; • дотримання при виконанні письмових робіт положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в Сумському НАУ (https://bit.ly/2TNvfE0); • дотримання здобувачами кодексу академічної доброчесності Сумського НАУ (https://bit.ly/3xf92wW). Підготовлені до оцінювання: письмові роботи повинні бути оригінальними та виконані самостійно здобувачем вищої освіти. Письмові роботи, які виконані і здані із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на оцінку нижче від отриманого результату. Роботи, які виконані з низьким рівнем унікальності або є копією «чужої» роботи оцінюватимуться на «нуль» з послідуочим виконанням роботи згідно іншого оригінального індивідуального завдання. Перездача письмових робіт відбувається після повторного виконання або доопрацювання. Списування із різних джерел інформації (в т. ч. із використанням мобільних девайсів та гаджетів) заборонено. При виявленні факту списування – робота здобувача анулюється, а залік (іспит) складається повторно. Перескладання заліку (іспиту) відбувається із дозволу деканату в зазначені терміни після повторного засвоєння матеріалу з освітнього компоненту.
16	Посилання на курс у системі Moodle	//cdn.snau.edu.ua/moodle/enrol/index.php?id=2034

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення освітнього компонента здобувач очікувано буде здатен...	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК (зазначити номер згідно з нумерацією, наведеною в профілі ОП)			Як оцінюється РНД
	ПРН-02. Знати і розуміти теоретичні основи метрології та електричних вимірювань, принципи роботи пристроїв автоматичного керування, релейного захисту та автоматики, мати навички здійснення відповідних вимірювань і використання зазначених пристроїв для вирішення професійних завдань.	ПРН-08. Обирати і застосовувати придатні методи для аналізу і синтезу електроенергетичних та електроенергетичних систем із заданими показниками.	ПРН-18. Вміти самостійно вчитися, опановувати нові знання і вдосконалювати навички роботи з сучасним обладнанням, вимірювальною технікою та прикладним програмним забезпеченням.	
ДРН 1. Розуміти основні положення метрології, основи теорії та конструкції приладів, методи і засоби вимірювання електричних та неелектричних величин.	x			Усне опитування на лекціях і тестування за підсумками лекцій, захист лабораторно-практичних робіт, модульні контролю.
ДРН 2. Використовувати вимірювальні прилади для аналізу та синтезу інженерних систем із заданими характеристиками.			x	Усне опитування на лекціях і тестування за підсумками лекцій, захист лабораторно-практичних робіт, модульні контролю.
ДРН 3. Проводити вимірювання електричних та неелектричних величин за допомогою приладів з заданими метрологічними характеристиками для вирішення професійних завдань.		x		Усне опитування на лекціях і тестування за підсумками лекцій, захист лабораторно-практичних робіт, модульні контролю.

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу				Рекомендова- на література
	Аудиторна робота			Самостійна робота	
	Лк.	Пр.з / семін. з	Лб. з.		
Тема 1. Вступ. Основні положення. 1. Закон України «Про метрологічну діяльність». Основні терміни в галузі метрологічної діяльності. 2. Фізична величина. Одиниці фізичних величин. 4. Види вимірювань. Прямі, непрямі, сукупні та сумісні вимірювання. 5. Методи безпосереднього оцінювання. Методи порівняння.	2	—	—	5	[2–4,5,8–9]
Тема 2. Засоби вимірювальної техніки. 1. Засоби вимірювань, їх види та класифікаційні ознаки. 2. Електричні вимірювальні прилади. Аналогові та цифрові вимірювальні прилади. 3. Метрологічні властивості та експлуатаційна характеристика вимірювальних приладів. 4. Класифікація та принципи маркування приладів.	2	—	—	5	[2–4,5,8–10]
Тема 3. Похибки вимірювань. 1. Похибки вимірювань. Абсолютна та відносна похибка. 2.Опрацювання результатів вимірювання. 3. Оцінювання похибок прямих та непрямих вимірювань. 4. Похибки засобів вимірювання. Класи точності засобів вимірювання. Лб.р. Розрахунок абсолютної та відносної похибок.	2	—	3	5	[2–4,5,8–10]
Тема 4. Основи теорії та конструкції вимірювальних механізмів і приладів. 1. Основи теорії приладів електромеханічної групи. 2. Магнітоелектричні прилади 3. Електромагнітні прилади 4. Індукційні механізми та прилади. Лб.р. Дослідження технічного амперметра магнітоелектричної системи. Лб.р. Дослідження однофазного лічильника електричної енергії індукційної системи.	2	—	6	7	[2–4,5,8–9]

Тема 5. Допоміжні вимірювальні перетворювачі. 1. Розширення діапазону вимірювань. Масштабні перетворювачі 2. Вимірювальні трансформатори струму (ТС) і напруги (ТН). Методика вибору ТС і ТН. 3. Типи ТС і ТН, їх метрологічні та експлуатаційні особливості. Лб.р. Дослідження і повірка вимірювальних трансформаторів.	2	—	3	5	[1–3,5,7,9,11]
Тема 6. Вимірювальні прилади зрівноваженого перетворення. 1. Основи теорії та конструктивні особливості мостових схем. 2. Одинарні та подвійні мости постійного струму. 3. Основні типи мостів та їх характеристики. Застосування мостів. 4. Компенсатори. Основні типи компенсаторів та їх характеристики. Лб.р. Розширення меж виміру амперметру. Лб.р. Розширення меж виміру вольтметрів.	2	—	6	7	[1–3,5,7,9,11]
Тема 7. Цифрові електронні прилади. 1. Електронні прилади: принцип дії, структура та елементна база приладів прямого перетворення. 2. Електронні вольтметри постійного та змінного струму. 3. Електронні омметри, частотоміри, ватметри, фазометри.	2	—	—	5	[1–3,5,7,9,11]
Тема 8. Цифрові електровимірювальні прилади. 1. Основні ознаки цифрових вимірювальних приладів. 2. Принципи перетворення неперервних величин у код. 3. Узагальнена структура ЦВП. Основні вузли та елементна база ЦВП. 4. Класифікаційні ознаки та класифікація ЦВП. 5. Цифрові вольтметри. Лб.р. Дослідження цифрових мультиметрів.	2	—	3	5	[1–3,5,7,9,11]

Тема 9. Інформаційно-вимірювальні системи (ІВС). 1. Вимірювальна система: склад, структура, і класифікаційні ознаки. 2. Основні і допоміжні блоки ІВС. 3. Принципи побудови ІВС. 4. Мікропроцесори і мікро-ЕОМ у складі ІВС. 5. Метрологічні та експлуатаційні характеристики. Лб.р. Вимір опорів непрямим методом.	2	—	3	5	[1–3,5,7,11]
Тема 10. Вимірювання електричних величин. 1. Електричні величини та одиниці їх вимірювань. 2. Загальні принципи вимірювання електричних величин. 3. Вимірювання струму і напруги в колах постійного та змінного струму промислової та підвищеної частоти. 4. Вимірювання потужності та облік електричної енергії. 5. Вмикання ватметрів та лічильників через вимірювальні трансформатори струму та напруги. 6. Вимірювання опорів приладами прямої дії. 7. Вимірювання ємності, індуктивності та взаємодуктивності. 8. Непрямі вимірювання параметрів схем електричних кіл постійного та змінного струму. Лб.р. Вимір напруг, струмів і частот за допомогою електронного осцилографу.	4	—	3	5	[1–3,5,7,10,11]
Тема 11. Вимірювання магнітних величин. 1. Вимірювання магнітного потоку, магнітної індукції напруженості магнітного поля. Типи сучасних веберметрів та теслометрів. 2. Способи визначення магнітних характеристик матеріалів. 3. Вимірювання розподілу втрат потужності в феромагнітних матеріалах	2	—	—	5	[1–3,5,7,10,11]
Тема 12. Вимірювання неелектричних величин. 1. Загальні питання вимірювання неелектричних величин електричними засобами. 2. Засоби вимірювань лінійних та кутових розмірів.	4	—	11	12	[1–3,5,7,10,11]

3. Методи та засоби вимірювання тиску. 4. Методи і засоби вимірювання технологічних параметрів сільськогосподарського виробництва: температури, рівня, вологості, властивостей та складу рідин і газів. 5. Витратоміри та лічильники води, газу, тепла. Лб.р. Дослідження засобів для вимірювання температури. Лб.р. Дослідження засобів для вимірювання тиску. Лб.р. Дослідження засобів для вимірювання кількості та витрати. Лб.р. Дослідження засобів для вимірювання рівня.					
Тема 13. Метрологічний нагляд та повірка приладів. 1. Точність та достовірність вимірювальних приладів. 2. Організація метрологічного нагляду за засобами електричних вимірювань. Метрологічне забезпечення с.-г. виробництва. 3. Повірка засобів вимірювання. Види повірок приладів та їх організація. 4. Методи і засоби повірки амперметрів, вольтметрів, ватметрів, лічильників електричної енергії та інших приладів. Державна атестація приладів. Лб.р. Повірка та метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки.	2	—	3	5	[1–3,5,7,11]
Всього:	30	—	44	76	—

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять, консультацій</u>)	К-ть год.	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>здобувач самостійно</u>)	К-ть год.
ДРН 1. Розуміти основні положення метрології, основи теорії та конструкції приладів, методи і засоби вимірювання електричних та неелектричних величин.	Розповідь, пояснення демонстрація, ілюстрація; вправа, дослід, практична робота, пояснювально-ілюстративні, репродуктивні методи.	12/4	Робота з підручниками, посібниками, особистим конспектом лекцій; самостійне вивчення окремих тем або питань із розробкою конспекту; робота з довідковою літературою; виконання підготовчої роботи до лабораторних занять; виконання курсових робіт; підготовка письмових відповідей на контрольні запитання.	30
ДРН 2. Використовувати вимірювальні прилади для аналізу та синтезу інженерних систем із заданими характеристиками	Розповідь, пояснення демонстрація, ілюстрація; вправа, дослід, практична робота, пояснювально-ілюстративні, репродуктивні методи.	12/20	Робота з підручниками, посібниками, особистим конспектом лекцій; самостійне вивчення окремих тем або питань із розробкою конспекту; робота з довідковою літературою; виконання підготовчої роботи до лабораторних занять; виконання курсових робіт; підготовка письмових відповідей на контрольні запитання.	30
ДРН 3. Проводити вимірювання електричних та неелектричних величин за допомогою приладів з заданими метрологічними характеристиками для вирішення професійних завдань.	Розповідь, пояснення демонстрація, ілюстрація; вправа, дослід, практична робота, пояснювально-ілюстративні, репродуктивні методи.	6/20	Робота з підручниками, посібниками, особистим конспектом лекцій; самостійне вивчення окремих тем або питань із розробкою конспекту; робота з довідковою літературою; виконання підготовчої роботи до лабораторних занять; виконання курсових робіт; підготовка письмових відповідей на контрольні запитання.	16

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Діагностичне оцінювання – не потрібне

5.2. Сумативне оцінювання

5.2.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання (денна форма навчання) передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання (зазначити номер тижня, на якому буде проведено оцінювання)
1.	Виконання і захист звітів лабораторних робіт	30 / 30 %	1–15
2.	Модульна контрольна робота 1 – тест	10 / 10 %	8
3.	Виконання і захист самостійної роботи – реферат	20 / 20 %	15
4.	Модульна контрольна робота 2 – тест	10 / 10 %	15
5.	Екзамен (письмові відповіді на питання (задача) білету)	30 / 30 %	протягом екзаменаційної сесії

5.2.2. Критерії оцінювання (денна форма навчання)

Компонент	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно
	≤ 18 балів	19–22 балів	23–26 балів	≥ 27 балів
Виконання і захист звітів лабораторних робіт	Роботи не виконані, звіти не оформлені.	Роботи виконані, оформлені звіти з результатами.	Звіти по роботах оформлені і захищені з незначними помилками.	Звіти по роботах оформлені і захищені, здобувач повністю володіє матеріалом.
	≤ 5 балів	6–7 балів	8 балів	≥ 9 балів
Модульна контрольна робота 1	Вимоги щодо завдання не виконано.	Відповіді на всі питання наведено, але окремі складові відповідей відсутні або недостатньо розкриті, відсутній аналіз інших підходів до питання.	Відповіді на всі питання наведено.	Відповіді на всі питання наведено, продемонстровано креативність, вдумливість, запропоновано власний варіант розв'язання проблеми.
	≤ 12 балів	13–15 балів	16–17 балів	≥ 18 балів
Захист самостійної роботи	Вимоги щодо завдання не виконано.	Відповіді на всі питання наведено, але окремі складові відповідей відсутні або недостатньо розкриті, відсутній аналіз інших підходів до питання.	Відповіді на всі питання наведено.	Відповіді на всі питання наведено, продемонстровано креативність, вдумливість, запропоновано власний варіант розв'язання проблеми.
	≤ 5 балів	6–7 балів	8 балів	≥ 9 балів
Модульна контрольна робота 2	Вимоги щодо завдання не виконано.	Відповіді на всі питання наведено, але окремі складові відповідей відсутні або недостатньо	Відповіді на всі питання наведено.	Відповіді на всі питання наведено, продемонстровано креативність, вдумливість,

		розкриті, відсутній аналіз інших підходів до питання.		запропоновано власний варіант розв'язання проблеми.
	≤ 18 балів	19–22 балів	23–26 балів	≥ 27 балів
Екзамен	Відповіді на питання неповні, практичне завдання не виконане.	Відповіді на питання екзамену містять помилки чи є неповними; практичне завдання виконане не повністю.	Відповіді на екзамені містять незначні помилки; практичне завдання виконане повністю.	Відповіді на питання екзамену повні; практичне завдання виконане повністю і без помилок.

5.3. Формативне оцінювання

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Виконання лабораторних робіт згідно індивідуального завдання під час проведення практичних занять зі зворотним зв'язком від викладача.	протягом 2–15 тижнів
2	Усний зворотний зв'язок від викладача під час роботи над індивідуальними завданнями під час аудиторних занять.	протягом 2–15 тижнів
3	Усний зворотний зв'язок від викладача та здобувачів після письмового опитування (тестування) засвоєння лекційного матеріалу	напротязі 8 та 15 тижнів після складання
4	Усний зворотний зв'язок від викладача та здобувачів під час підготовки реферату згідно індивідуального завдання	протягом 8–15 тижнів
5	Усний зворотний зв'язок від викладача та здобувачів на презентації реферату згідно індивідуального завдання	протягом 15 тижня після захисту

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.1. Основні джерела

6.1.1. Підручники, посібники

1. Основи метрології : конспект лекцій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студентів спеціальності 172 «Електронні комунікації та радіотехніка» / О.С. Захарченко; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. – 127 с.

2. Нестерчук Д.М. Методи і засоби вимірювань електричних та неелектричних величин: навчальний посібник / Д.М. Нестерчук, С.О. Квітка, С.В. Галько. – Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2017. – 206 с.

3. Нестерчук Д.М. Основи метрології та засоби вимірювань: навчальний посібник / Д. М. Нестерчук, С.О. Квітка, С.В. Галько. – Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2017. – 256 с.

4. Курилов А. Ф. Теплотехнічні вимірювання і прилади : навч. посіб. / А. Ф. Курилов, В. М. Козін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – 188 с.

5. Кухарчук В.В. Основи метрології та електричних вимірювань: підручник / [В.В. Кухарчук, В.Ю. Кучерук, Є.Т. Володарський, В.В. Грабко] – Херсон: Олді-плюс, 2013. – 538 с.

6.1.2. Методичне забезпечення

6. Кравченко В.О., Шевель Є.О., Вольвач Т.С. Контрольно-вимірювальні прилади: конспект лекцій / В.О.Кравченко, Є.О. Шевель, Т.С. Вольвач. – Суми, 2021. – 142 с.

7. Контрольно-вимірювальні прилади [Електронний ресурс] : методичні вказівки до виконання самостійної роботи для студентів 3 курсу спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» денної та заочної форм навчання / укл. О. Ю. Савойський. – Суми : СНАУ, 2018.

8. Контрольно-вимірювальні прилади [Електронний ресурс] : методичні вказівки до виконання СРС для студентів 3 та 2 с.т. курсів «Бакалавр», спеціальність 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» денна та заочна форми навчання / укл.: Є. О. Шевель, В. О. Кравченко, Т. С. Вольвач. – Суми : СНАУ, 2022.

6.1.3. Додаткові джерела

9. Поліщук Є.С. Метрологія та вимірювальна техніка: підручник / Є.С. Поліщук, М.М. Дорожовець, В.О. Яцук, В.М. Ванько, Т.Г. Бойко; за ред. проф. Є.С. Поліщука. – Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2012. – 544 с.

10. Дорожовець М.М. та ін. Основи метрології та вимірювальної техніки: Підручник: У 2 т./ М. Дорожовець, В. Мотало, Б. Стадник, В. Василюк, Р. Борек, А. Ковальчик; За ред. Стадника Б. – Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2005. – 656 с.

11. Поліщук Є.С. Електричні вимірювання електричних та неелектричних величин / Є.С. Поліщук. – К. : Вища школа, 2002. – 352 с.

12. Резніченко Т.П. Контрольно-вимірювальні прилади : лабор.-практ. / Т. П. Резніченко, О. В. Рубан, Я. Б. Щелочинін – К. : НАУ, 2006 – 130 с.

13. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 6–11 лютого 1998 року №113/98–ВР.

14. ДСТУ 2681–94 Метрологія, терміни та визначення. – К., Держстандарт України, 1994.

15. ДСТУ 3215–95 Метрологічна атестація засобів вимірювальної техніки, організація та порядок проведення. – К., Держстандарт України, 1998.

6.1.4. Інформаційні ресурси

16. Електронний репозитарій СНАУ– Режим доступу: <https://repo.snau.edu.ua/>.

17. Бібліотека ДНУЗТ та її репозитарій. – Режим доступу: <https://library.diit.edu.ua/uk/catalog>, <https://library.diit.edu.ua/uk/catalog?category=books-and-other>.

18. <http://elibrary.nubip.edu.ua> - електронна наукова бібліотека НУБіП України.

19. <http://energ.nauu.kiev.ua/> - навчально-інформаційний портал ННІ енергетики і автоматики

20. <http://www.nbuv.gov.ua/> - національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Київ.